

Marcin Kobylas

**Analiza kryminalna
dla studentów
bezpieczeństwa
wewnętrznego**

Szczytno 2014

Recenzent

dr inż. Jerzy Kosiński
dr Piotr Chlebowicz

Tłumaczenie

Jakub Muraszko

Redakcja Wydawcy

Anna Bryczkowska
Beata Mischuk
Robert Ocipiński

Projekt okładki

Przemysław Kozak

© Wszelkie prawa zastrzeżone — WSPol Szczytno 2014

ISBN 978-83-7462-430-5

e-ISBN 978-83-7462-432-2

Druk i oprawa:

Wydział Wydawnictw i Poligrafii Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie
12-100 Szczytno, ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego 111

tel. 089 621 51 02, fax 089 621 54 48, e-mail: wwip@wspol.edu.pl

Objętość: 3,20 ark. wyd. (1 ark. wyd. = 40 tys. znaków typograficznych)

Spis treści

Wstęp	7
1. Pochodzenie, pojęcie i zakres przedmiotowy analizy kryminalnej	9
1.1. Historia analizy kryminalnej	9
1.2. Pojęcie analizy kryminalnej	11
1.3. Odmiany analizy kryminalnej	13
1.4. Formy analizy kryminalnej	15
1.4.1. Formy analizy koncentrujące się na przestępstwie	15
1.4.2. Formy analizy koncentrujące się na przestępcy	16
1.4.3. Formy analizy koncentrujące się na metodach stosowanych w sprawach	16
1.5. Wywiad kryminalny	16
1.5.1. Pojęcie wywiadu kryminalnego	16
1.5.2. Proces wywiadu kryminalnego (cykl analizy)	17
1.5.3. Wnioskowanie analityczne	18
1.5.4. Analiza kryminalna w strukturze wywiadu kryminalnego	20
1.5.5. Wywiad kryminalny w Polsce	27
1.6. Techniki przedstawiania informacji	32
1.6.1. Graficzne przedstawianie danych w procesie wykrywczym	32
1.6.2. Wizualizacja relacyjności powiązań	35
1.6.3. Wizualizacja przepływu towarów w zgromadzonym materiale	36
1.6.4. Wydarzenia w zgromadzonym materiale dowodowym	37
1.6.5. Sposób działania grupy przestępczej	38
1.6.6. Chronologia przestępstwa	39

2. Obszary i możliwości wykorzystania analizy kryminalnej	41
2.1. Wykorzystanie analizy kryminalnej w zwalczaniu międzynarodowej przestępczości zorganizowanej	41
2.2. Współpraca z analitykiem kryminalnym	47
3. Oprogramowanie analityczne wspomagające pracę analityka.....	55
3.1. Analyst's Notebook.....	55
3.2. iBase.....	59
3.3. Pattern Tracer.....	63
3.4. Text Chart.....	65
3.5. Link.....	68
3.6. ArcGIS.....	72
3.7. Analyst's Notebook Esri Edition.....	77
3.8. Quantum GIS (QGIS)	79
3.9. AFIZ (Analizator Faktów i Związków).....	81
3.10. Moduł Przetwarzania Danych	82
Zakończenie	85
Bibliografia	87

*Dla mojej kochanej
żony Sylwii
oraz ukochanych dzieci
Wiktorii i Marcela*

Wstęp

Analiza kryminalna jest narzędziem wspomagającym pracę organów ścigania. Przyczynia się ona do rozwiązywania spraw o dużym ciężarze gatunkowym, które są wielowątkowe. W sprawach tych pojawiają się nie tylko tzw. klasyczne informacje (informacje pochodzące z notatek, z protokołów oględzin, z protokołów przesłuchania świadków czy też podejrzanych i biegłych), lecz pojawiają się olbrzymie ilości informacji w postaci elektronicznej. Informacje elektroniczne, to połączenia telefoniczne, transakcje finansowe, korespondencja pomiędzy portalami i komunikatorami społecznościowymi, zakupy w sklepach internetowych. Ilość i różnorodność tych informacji ogranicza w znaczący sposób klasyczne metody śledcze, a współczesne organy ścigania muszą korzystać z nowoczesnych narzędzi elektronicznych.

Analiza kryminalna jest szczególnym narzędziem służącym do analizy informacji i zarządzania informacjami, pochodzącymi zarówno ze źródeł papierowych, jak i elektronicznych. Pomimo tego, że powstała w XX w., wykorzystywana przez analizę kryminalną metodologia pracy jest niezwykle skuteczna w połączeniu ze współczesnym oprogramowaniem specjalistycznym w zakresie zwalczania wszystkich form i rodzajów przestępczości zorganizowanej.

Analiza kryminalna wprowadzona do Polski przez policję stała się narzędziem pożądanym do codziennej pracy przez wszystkie specjalistyczne służby państwowe zajmujące się zwalczaniem wszelkiego rodzaju przestępczości, ale chcą z niej korzystać również agencje i służby prywatne. Pozwala ona w przejrzysty i łatwy sposób pokazać wszelkiego rodzaju nieprawidłowości oraz podpowiedzieć jak je zwalczać i zapobiegać w przyszłości.

Podręcznik, ten ma zapewnić dostęp do aktualnej wiedzy w tym zakresie studentom kierunku bezpieczeństwo wewnętrzne, ale również tym wszystkim, którzy pragną przypomnieć sobie, uzupełnić lub rozszerzyć swoją wiedzę o analizie kryminalnej. Warto jest mieć zawsze pod ręką wszystkie niezbędne informacje z tej dziedziny.

Analiza kryminalna jest narzędziem wykorzystywanym przez wszelkiego rodzaju międzynarodowe służby zajmujące się zwalczaniem przestęp-

czości zorganizowanej, dlatego też cieszy się dużą popularnością wśród studiujących w Wyższej Szkole Policji w Szczytnie w ramach programu ERASMUS. Podręcznik w wersji angielskiej ma ułatwić studentom dostęp do pełnej wiedzy o metodologii i narzędziach stosowanych w analizie kryminalnej.

Marcin Kobylas

1. Pochodzenie, pojęcie i zakres przedmiotowy analizy kryminalnej

1.1. Historia analizy kryminalnej

Analiza kryminalna, w kształcie zbliżonym do obecnego, stosowana jest na świecie od wielu lat, a zapoczątkowana została w latach 60 XX w. w USA, kiedy to prezydencka komisja ds. przestępczości w swym raporcie poświęconym zagrożeniom społeczeństwa przestępczością zorganizowaną zwróciła uwagę na konieczność podniesienia efektywności działań organów państwa¹.

Opracowany został wówczas *Program naukowy Anacapa (Anacapa Science Program)*, który nakreślał pierwotne ramy analizy kryminalnej. Sprowadzały się one głównie do nakreślenia jednolitych technik prezentowania i analizowania struktury powiązań i relacji pomiędzy osobami będącymi w zainteresowaniu organów ścigania, chronologii zdarzeń, metod działania, wnioskowania i innych.

Firma *Anacapa Sciences Inc.* swój program rozpowszechniła zwłaszcza na kontynencie europejskim, gdyż począwszy od Wielkiej Brytanii, która wykorzystwała wspomniany program do opracowania w policji metropolitalnej programu szkolenia z dziedziny analizy informacji wywiadu kryminalnego², szkolenia w Belgii, Francji, Holandii, Norwegii — czy też później w Polsce — organizowane były właśnie na podstawie *Anacapa Science Program*.

W 1994 roku podczas konferencji w Berlinie przedstawiciele państw kandydujących do członkostwa w Unii Europejskiej oraz Europy Środkowej, podpisali deklarację berlińską w sprawie zacieśnienia współpracy w zakresie zwalczania przestępczości zorganizowanej i narkotykowej. Zadeklarowano stosowanie zgodnego ze standardami Unii Europejskiej wyposażenia technicznego oraz procedur w zakresie gromadzenia, przetwarzania i wymiany informacji.

---

¹ W. Ignaczak, *Wybrane zagadnienia analizy kryminalnej*, Szczytno 2005, s. 5–6.

² *Crime Analysis Booklet* (przekład G. Butrym), Legionowo 1999, s. 11.

Efekty uzyskiwane przez analityków amerykańskich, a następnie również z krajów Unii Europejskiej, sprawiły że od 2000 r. Polska przyjęła standardy dotyczące wymiany informacji oraz sposobów jej wykorzystania (2000 rok jest często podawany przez samych analityków jako początek analizy kryminalnej w Polsce). Standardy to również nowoczesny system zarządzania informacją, w którym ogromną rolę odgrywa analiza kryminalna. Stopniowa asymilacja sprawdzonych rozwiązań zagranicznych sprawiła, że analiza kryminalna stała się istotnym narzędziem policji do walki z przestępczością, do wzajemnej komunikacji (krajowej i zagranicznej) oraz właściwym mechanizmem przetwarzania zmagazynowanych danych³.

W tym samym roku zatwierdzony został przez komendanta głównego Policji *Program wdrażania analizy kryminalnej*, który zawierał główne założenia przyszłego jej funkcjonowania w pracy Policji w Polsce. Głównym założeniem strategii wdrożenia było przygotowanie odpowiedniego zaplecza kadrowego, inwestycyjnego i organizacyjnego do uruchomienia systemu wywiadu i analizy kryminalnej ALERT. System ten miał umożliwić Policji krajową i międzynarodową wymianę informacji w jednolitych standardach oraz współpracę przeszkolonych analityków kryminalnych, posługujących się tymi samymi metodami, technikami analitycznymi i narzędziami informatycznymi, podczas prowadzenia działań na terenie kraju i poza jego granicami⁴.

Kolejne lata to intensywne czynności związane z wdrażaniem analizy kryminalnej w polskiej Policji, które zmierzały przede wszystkim do przygotowania infrastruktury szkoleniowej, sprzętowej i organizacyjnej. Przy wydatnym wsparciu ze strony Unii Europejskiej wyposażono poszczególne komendy wojewódzkie Policji w jednostki robocze i oprogramowanie analityczne, a także utworzony został w 2001 r. Centralny Ośrodek Szkolenia Analityków Kryminalnych w Wyższej Szkole Policji w Szczytnie. Rozpoczęto obsadę kadrową komórek analitycznych na poziomie komend wojewódzkich Policji, które podlegając komendantom wojewódzkim wykonywały analizy na rzecz pionów kryminalnych i dochodzeniowo-śledczych. Usytuowanie analityków w odrębnych strukturach nie było przypadkowe

---

³ Por. M. Kobylas, M. Hausman, *Zastosowanie analizy kryminalnej w zwalczaniu przestępczości korupcyjnej* (w:) *Zwalczanie przestępczości korupcyjnej w Polsce*, red. Z. Bielecki, J. Szafranski, Szczytno 2007, s. 247–259; W. Ignaczak, wyd. cyt., s. 6.

⁴ E. Klimczak, *Raport nt. Analiza kryminalna, stan aktualny i plany rozwoju*, Warszawa 2003.

i miało na celu zapewnienie autonomii merytorycznej w pracy analityka kryminalnego, a tym samym zabezpieczenie pełnego obiektywizmu w analizowanych sprawach. Model ten sprawdzał się wcześniej w innych krajach europejskich, a współczesny poziom pracy analityków i efekty realizowanych spraw z udziałem analizy kryminalnej w Policji polskiej jedynie potwierdzają słuszność przyjętych rozwiązań.

Długo nie trzeba było czekać na zainteresowanie, cieszącej się już popularnością w Policji, nowoczesną metodą pracy. Od 2003 r. również Straż Graniczna i Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego na wzór Policji rozpoczęły proces wdrożenia analizy kryminalnej we własnych strukturach, korzystając z rozwiązań policyjnych, w tym WSPol. Obecnie zdecydowana większość służb Rzeczypospolitej Polskiej w swych szeregach posiada komórki analityczne, sytuacja taka dotyczy również szybko zwiększającej się liczby analityków kryminalnych zatrudnionych w jednostkach prokuratur. Z racji przyjętego jednolitego systemu szkolenia⁵ oraz korzystania z identycznych programów analitycznych (Analyst's Notebook, iBase — firmy i2 i inne) realizacja analiz kryminalnych oraz praca analityków we wszystkich podmiotach w kraju ma zbliżony kształt i charakter (pomimo odmienności problemowych, przede wszystkim związanych z przedmiotem i zakresem działań oraz ustawowych kompetencji).

To krótkie wprowadzenie historyczne ma na celu przybliżenie jedynie pewnych istotnych etapów związanych z wdrożeniem — najpierw w Policji, później w pozostałych służbach — analizy kryminalnej, pojmowanej w kontekście jednolitego narzędzia wykorzystywanego w procesie wykrywczym czy przetwarzaniu dużej ilości danych. Należałoby zdefiniować to co zostało nazwane mianem analizy kryminalnej.

1.2. Pojęcie analizy kryminalnej

Analiza kryminalna nie jest nowym pojęciem w pracy organów ścigania. Funkcjonariusze zwalczający przestępczość zorganizowaną i inne skomplikowane wielowątkowe sprawy, stosowali analizę w celu zrozumienia przestępstwa, przestępcy, rozpoznania jego modus operandi i na tej

---

⁵ Większość analityków kryminalnych służb państwowych i prokuratur szkoliło i szkoli się z zakresu analizy kryminalnej w Wyższej Szkole Policji w Szczytnie według zbliżonych programów kształcenia. W 2006 r. uruchomiono analogiczne szkolenia w Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie.

podstawie próbowali wyciągnąć wnioski pozwalające na skuteczniejsze ściganie sprawców tych przestępstw. Z punktu widzenia organów ścigania jednym z podstawowych zadań różnego rodzaju analiz jest ustalenie nieprawidłowości i ich źródeł oraz związków między nimi a przyczynami zaistnienia. Poprawne zrealizowanie tych zadań daje możliwość ujawnienia niekorzystnych zjawisk, pochodzących z przestępstw lub mogące być do tych celów użyte w przyszłości. Tego typu analiza nosi termin „analiza kryminalna”.

Literatura przedmiotu przytacza wiele definicji analizy kryminalnej, co wiąże się z różnorodnością pojmowania zarówno jej istoty, jak i zakresu tematycznego. Państwa członkowskie Interpolu w 1992 r. przyjęły następującą ujednoliczoną definicję: „Analiza jest to ustalenie związków pomiędzy danymi o działalności przestępczej a innymi, potencjalnie z nimi powiązanymi, w celu ich wykorzystania przez organy ścigania i sądownictwo”⁶. Inna definicja mówi, że „analiza kryminalna polega na metodycznym wyszukiwaniu i wykazywaniu związków z jednej strony — między samymi danymi dotyczącymi przestępstwa, a z drugiej strony — między nimi i innymi możliwymi do wyróżnienia informacjami w celu przygotowania wniosków policyjnych i sądowych. Stanowi narzędzie wspomagające procesy decyzyjne”⁷.

Zarządzenie nr 16/pf komendanta głównego Policji z 4 września 2002 r. w sprawie metod prowadzenia przez policję współpracy z osobowymi źródłami informacji, obserwacji i wykorzystania obiektów specjalnych oraz form wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych, podawało, że „analiza kryminalna to poszukiwanie i identyfikacja powiązań między informacjami dotyczącymi przestępstwa lub przestępcy oraz wszelkimi innymi danymi uzyskanymi z różnych źródeł i wykorzystanie ich do celów operacyjnych i procesowych”⁸.

Konwencja o Europolu opisuje analizę kryminalną jako pozyskiwanie, zestawianie, przetwarzanie i analizowanie informacji, również danych wywiadowczych⁹. W myśl przepisów regulujących działalność Europolu,

---

⁶ M. Kobylas, *Zastosowanie analizy kryminalnej w zwalczaniu cyberterroryzmu* (w:) *Cyberterroryzm. Nowe wyzwania XXI wieku*, red. T. Jemiola, J. Kisielnicki, K. Rajchel, Warszawa 2009, s. 540.

⁷ *Analiza kryminalna, część I — kurs dla analityków kryminalnych*, praca zbiorowa, Szczytno 2002, s. 17.

⁸ M. Kobylas, *Analiza kryminalna* (w:) *Iure et facto*, red. J. Wójcikiewicz, Kraków 2006, s. 382.

⁹ Art. 3 ust. 1 pkt (2) konwencji o Europolu.

analizą kryminalną, określa się jako zestawienie, przetwarzanie lub wykorzystywanie danych, w celu uzyskania pomocy w dochodzeniu karnym¹⁰.

Komendant główny Straży Granicznej w zarządzeniu nr 64 w sprawie stosowania przez Straż Graniczną analizy kryminalnej, w paragrafie drugim pisze, że analiza kryminalna jest czynnością operacyjno-śledczą polegającą na identyfikacji i możliwie dokładnym określeniu wewnętrznych powiązań pomiędzy informacjami dotyczącymi przestępstwa oraz wszelkimi innymi danymi uzyskanymi z różnych źródeł i wykorzystywaniu ich do celów operacyjno-rozpoznawczych i dochodzeniowo-śledczych¹¹.

Przedstawione definicje, pomimo nieznacznie odmiennego potraktowania lub ujęcia zagadnienia i tak skupiają główną uwagę na aspekcie pracy z danymi pojmowanymi jako zbiór ukierunkowanych informacji składających się na całość zagadnienia, co można nazwać „chlebem powszednim” analityka kryminalnego. Praca ta jest i owszem domeną każdego, który zderza się z materiałem sprawy (operacyjnej i procesowej), w ramach której „prowadzący” przecież zmuszony jest nie tylko do zaznajomienia się z kompletem materiałów ale i jego wnikliwej analizy, chociażby w celu odpowiedniego przygotowania się do kolejnych czynności.

Uwzględniając powyższe definicje, sens analizy kryminalnej sprowadza się do stosowania ujednoczonych technik stawiania hipotez, rekonstrukcji przebiegu poszczególnych przestępstw kryminalnych, identyfikacji wielu innych przestępstw wykazujących związek z tymi zasadniczymi, określania struktury siatek przestępczych oraz analizowania zakresu i sposobu prowadzenia działalności przestępczej¹².

1.3. Odmiany analizy kryminalnej

Przydatność analizy kryminalnej w procesie wykrywczym została potwierdzona w sprawach wielowątkowych oraz obejmujących duży zasięg terytorialny, w których występuje skomplikowana i rozbudowana struktura powiązań przestępczych i gdzie istnieje duża liczba informacji uniemożliwiających śledzenie i kojarzenie faktów. W zależności od efektów, jakie

---

¹⁰ Art. 10 ust. konwencji o Europolu.

¹¹ Zarządzenie nr 64 komendanta głównego Straży Granicznej z 6 listopada 2006 r., w sprawie stosowania przez Straż Graniczną analizy kryminalnej.

¹² *Crime Analysis Booklet...*, s. 9.

chcemy osiągnąć w procesie analitycznym, analizę kryminalną dzielimy na: operacyjną oraz strategiczną.

Analizę taktyczną, nazywaną inaczej operacyjną, charakteryzuje możliwość osiągnięcia w jak najkrótszym czasie zamierzonego przez organy ścigania celu w postaci: aresztowania sprawcy, zajęcia przedmiotu przestępstwa lub jego konfiskaty¹³. Wyżej wymienione cele nie są rzecz jasna jedynymi wyznacznikami zastosowania tej metody pracy, lecz wskazują jedynie na niektóre możliwości jakie daje. Analiza operacyjna odnosi się do sytuacji wsparcia pracy operacyjnej i procesowej w określonych sprawach nowymi narzędziami oraz technikami, a jej rola ma charakter usługodawczy i przydatny najczęściej w zakresie konkretnej sprawy.

Ze względu na bardzo duże zagrożenie Skarbu Państwa zorganizowaną przestępczość gospodarczą, niekiedy analizę ekonomiczną lub finansową, traktuje się jako oddzielną gałąź analizy operacyjnej. Jednak różnice ograniczają się jedynie do rodzaju i zakresu badanych informacji, a nie istoty zagadnienia. Tego typu analiza jest analizą operacyjną ukierunkowaną ekonomicznie lub finansowo, służącą całościowemu spojrzeniu na ogół informacji — w szczególności o zabarwieniu finansowym — dotyczących podmiotów gospodarczych, oraz właściwą interpretacją tej wiedzy. Ekonomiczna analiza operacyjna określa dodatkowo obszar poszukiwania dowodów popełnienia przestępstwa gospodarczego oraz wykazuje czy przestępstwo zostało popełnione¹⁴. Ten rodzaj ukierunkowanej analizy nie wyklucza stosowania czynności w ramach typowych analiz ekonomicznych, jednak mają one charakter pomocniczy, większy nacisk kładzie się na uzyskiwanie i przetwarzanie informacji, które ukazują mechanizmy przestępne oraz osoby uczestniczące w tych mechanizmach.

Natomiast przedmiotem **analizy strategicznej** są problemy i cele długoterminowe, ustalenie priorytetów i strategii zwalczania przestępczości (m.in. terroryzmu) na podstawie dogłębnych badań i dostępnych informacji oraz prognozowania jej rozwoju. Analiza operacyjna odnosi się do przestępstwa *in concreto*. Wyniki takiej analizy wykorzystane są w określonym czasie. Analiza strategiczna, która w sposób fenomenologiczny obejmuje zagadnienie, traktując je jako zjawisko możliwe do eksploracji pod określonym kątem celem odniesienia się do przyszłych możliwie uniwersalnych rozwiązań.

¹³ Por. tamże, s. 16; *Analiza kryminalna, część I...*, s. 17.

¹⁴ W. Ignaczak, *Wybrane zagadnienia analizy kryminalnej*, Szczytno 2005, s. 15.